

Kommunal- og moderniseringsdepartementet
Bolig- og bygningsavdelingen
Adresse: postmottak@kmd.dep.no

Deres ref.: sak 14/2354

Vår ref.:

Saksbehandler: HG

Dato: 15.9.2014

Høringsuttalelse fra Norges Handikapforbund (NHF) Øst vedrørende forslag til endring av byggt teknisk forskrift.

NHF har følgende hovedkonklusjoner:

- Snusirkel på 150 cm må beholdes som dimensjonerende for planlegging av bolig.
- For alternativ A må størrelse for boenheter som får unntak ikke overstige 35 m² BRA.
- Krav til maks stigning for gangatkomst i boligområder må ikke endres.
- Åpningskraft for dør kan kun endres fra 20 N til maks 25 N.

Sammendrag

NHF opplever at noen få men mektige aktører i boligbransjen får lov til å gi tilgjengelighetskravene i TEK10 skylden for en påstått stor økning i byggekostnader. Vi viser til at flere anerkjente institusjoner og fagpersoner både innen forskning, arkitektur og økonomi mener kravene har minimal virkning på byggekostnadene, og at samfunnet vil være tjent med å beholde dagens tilgjengelighetskrav i TEK 10.

Forskningsprosjektet høringsnotatet refererer til for å legitimere innskrenking av funksjonsarealer for rullestol, har meget alvorlige mangler. Tester er utført med et lite utvalg rullestolbrukere der mange har korte rullestoler og normal armfunksjon. Utvalget avgjør resultatet. Rapporten kan ikke legges til grunn for endringer i teknisk forskrift verken når det gjelder stigning eller arealbehov.

På verdensbasis er 1,5 m snusirkel ansett som et godt kompromiss som gjør at de fleste brukere av vanlige rullestoler har plass til manøvrering i vanlige situasjoner. Standarden ISO 21542 angir målene 1500 mm x 1500 mm eller 1500 mm snusirkeldiameter. Dette er framkommet etter drøftinger og observasjoner mellom 80 forskjellige land.

Norske myndigheter ratifiserte den 3. juni 2013 FN-konvensjonen for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Fra det øyeblikk forpliktet Norge seg til å oppfylle konvensjonens artikler. Mange av punktene i forslaget om endring av byggeforskriftene innebærer en ubestridelig innskrenking av funksjonshemmedes muligheter for å ha et likeverdig liv. Dette er brudd på konvensjonen som Norge har forpliktet seg til å følge.

NHF gir i dokumentet en grundig vurdering av de spesifikke endringsforslag, og begrunner tydelig punktene vi mener ikke kan endres. Vi gir også vurderinger for de punkter vi tenker kan justeres noe, og kommer også med konkret endringsforslag til § 8-4. Denne er opprinnelig ikke foreslått endret.

Innhold

side

NHF sine hovedkonklusjoner	1
Sammendrag	1
Forskningsprosjektet på Gjøvik	3
Fakta eller utopi	4
FN-konvensjonen for mennesker med nedsatt funksjonsevne	4
Om kostnadsdiskusjonen	5
Kommentarer og svar til punkter i høringsforslaget	6
- 1. Om endringer i krav til tilgjengelighet i boenhet	6
- 2. Om forslag til endring av krav til uteareal	7
- 3. Om andre endringsforslag	8
Avsluttende kommentar om forventninger	9

Vedlegg:

1. Notat fra NAV til NHF- Statistikk og bruk av rullestoler
2. Kopi av epost fra NAV til NHF-Bruk av rullestoler

Forskningsprosjektet på Gjøvik

Denne studien er omtalt i høringsnotatet hvor den tillegges vekt for mulige endringer av krav til stigning og arealbehov i forskriften. Vi mener den ikke kan legges til grunn for endringer fordi testpopulasjonen ikke er representativ. Tester er utført med et lite utvalg rullestolbrukere der de fleste har korte rullestoler og normal armfunksjon. Realiteten er langt mer sammensatt, noe statistikk fra Nav viser. Man kan ikke bruke en slik avgrenset test til å trekke generelle slutninger med store konsekvenser for framtidens boligpolitikk. ISO 21542 og planløsningsserien fra SINTEF Byggforsk bygger på vesentlig større grunnlag, og angir bl.a. snusirkel med 1500 mm i diameter.

Rapporten erkjenner selv at de ikke har med så mange testpersoner/kategorier som oppdragsgiver DIBK ønsket. Når det i tillegg opplyses at NAV som suverent mest kompetente faginstans mente det var nødvendig med enda flere enn oppdragsgiver bestilte, er det underlig at prosjektet i det hele tatt er gjennomført og publisert. Manglene gjelder i særlig grad manuelle allroundstoler og elektriske rullestoler for inne- og begrenset utebruk, såkalte kombistoler. For sistnevnte kategori mangler studien stoler med større lengde, likeså både antall og variasjon for stoler med bakhjulsdrift.

Forsøkene er i flere sammenhenger utført på en måte som gir feil bilde av virkeligheten. Eksempelvis finnes en tabell som viser hvor langt de forskjellige testpersoner greide å bevege seg oppover ramper med forskjellige stigninger. For stigning 1:15 varierer angitte lengder mellom 60 m og 20 m. Det blir helt feil å hevde at en person har greid å kjøre disse lengdene. Faktum er at testpersonene har kjørt en rampelengde på 12 m, så snudd og trillet ned igjen, før personen begynte på en ny tur opp rampen. Dette er intervaller med hvile mellom og gir ikke belegg for å hevde at personer har greid å kjøre x antall meter opp en rampe.

Her et eksempel på forskjell mellom virkeligheten og statistiske påstander: Selv om komplekse, og for lekfolk uforståelige, statistikkprogram viser noe annet, går det ikke an å hevde at det ikke er forskjell for en kjørt 24 m rampelengde med stigning 1:15 versus samme for stigning 1:20 når det faktisk går fram at den ene av kun to allround rullestoler i testpopulasjonen ikke greier lenger enn 20 m ved stigningsforhold 1:15. Den aktuelle testpersonen greier altså ikke å kjøre den 12 meter lange rampen i en stigning på 1:15 to ganger til tross for at vedkommende i likhet med de andre testpersonene har hatt et *hvileintervall* etter første kjørte 12 meter. For alle personer som befinner seg i denne underrepresenterte kategori hjelper det ikke at det rapporteres om «ikke statistisk målbar forskjell» eller «signifikant likhet».

Brukere av såkalte aktivrullestoler er i mange tilfeller mer førlige og sterke i overkropp, armer og hender enn befolkningen generelt. Personer som bruker manuelle allroundstoler har generelt mer funksjonsnedsettelse i overkroppen enn førstnevnte, og vil særlig ha store utfordringer ved stigninger brattere enn 1:20. Det er da igjen noe spesielt at gruppen som benytter slike stoler er sterkt underrepresentert i testpopulasjonen. Fram til nå har det vært en selvfølge at universell utforming ivaretar denne faktisk vanlige gruppen av funksjonshemmede. At rapporten fra Gjøvik nærmest utdefinerer mange personer med større funksjonsnedsettelse enn de som bruker en såkalt aktivrullestol, er for oss meget oppsiktsvekkende og uakseptabelt.

Når det gjelder testene som er gjennomført for åpning av dør og for snuplass i korridor, så oppstår igjen dette noe tendensiøse at personer og rullestoler som utfordrer gjeldende regler er underrepresentert eller fraværende. Det er også påmontert en bøyle på døren slik at det skal bli lettere å lukke denne, til tross for at oppdragsgiver har bestilt testen utført med en vanlig standard dør uten hjelpemidler. Dør med bøyle påvirker testresultatene og er en kunstig konstruksjon siden kravene i TEK skal gjelde den generelle boligbyggingen og det sosiale livet vi lever, og ikke spesialtilpassing hos enkeltpersoner.

Videre er det også bemerkelsesverdig at det kun er dør i ende av korridor som er testet, mens en langt hyppigere dørplassering - nemlig dør inn i korridor fra siden, ikke er blitt gjenstand for testing.

I testene har noen personer problemer med ønskede målkrav. Disse hendelser blir bagatellisert eller de aktuelle testpersoner utdefineres ved at det opplyses om at personen hadde forholdsvis store funksjonsnedsettelse. Testrapporten kommer sågar med utsagn om at personen har så store funksjonsnedsettelse at hun ligger i grenseland for å være med i populasjonen. Det er verdt å merke seg at det tidligere opplyses om at denne personen bor i en bolig som ikke er spesielt tilrettelagt.

Studiens resultater samsvarer heller ikke med konklusjonene fra langt større internasjonale studier. Ved Buffalo Universitet i USA har Edvard Steinfeldt ledet et liknende arbeid hvor populasjonen var på 338 testpersoner. Her er resultatet 80 % persentil ved 150 cm bredde (eller snusirkel) og 90 % persentil ved 170 cm. Rapporten fra Gjøvik forklarer dette med at de antar at testpersonene hos Steinfeldt hadde en større andel av større funksjonsnedsettelse.

NHF mener at Steinfeldts studie viser mer av virkeligheten, og ikke noe som er tilpasset et regime hvor personer blir sortert etter hvor store funksjonsnedsettelse de har:

En gruppe med små funksjonsnedsettelse som kan inkluderes i samfunnsplanleggingen....og en annen gruppe med større funksjonsnedsettelse som ikke kan inkluderes i samfunnet på samme måte. Et tenkesett med slik segregering er en farlig utvikling for samfunnet.

Fakta eller utopi

NHF mener at studier som skal legges til grunn for eventuell revidering av tilgjengelighetskrav må basere seg på fakta om funksjonshemmedes faktiske bruk av rullestoler. Dimensjonerende faktor må sørge for å inkludere innbyggere som bruker elektriske rullestoler for innendørs- og begrenset utendørs bruk. Dette er den klart største gruppen av personer som bruker elektrisk rullestol. Jo mindre plass det dimensjoneres med, jo flere funksjonshemmede vil ekskluderes fra boligmarkedet og mulighet til likestilt sosialt liv. (jf. definisjonen av funksjonshemming som en relasjon mellom individ og omgivelser – jo mer utilgjengelige omgivelser, jo flere funksjonshemmede) Dette er et valg samfunnet må gjøre – hvem skal vi inkludere? Spørsmålet kan ikke besvares med at funksjonshemmede må bruke små rullestoler for å bli inkludert. Rullestolmarkedet er utviklet for å dekke faktiske behov, med rullestoler som dekker ulike individuelle behov.

Forestillingen om at funksjonshemmede kan greie seg med små, elektriske innerullestoler er ikke i tråd med realitetene. Av de som bruker elektriske rullestoler, er det rullestoler for kombinert inne- og utebruk som er den desidert største gruppen og gruppen er økende. Årsaken er at man ofte greier seg med én rullestol og kan leve et sosialt liv i samfunnet og på besøk hos andre. Kombinertstoler med senterdrift utgjør kun en svært liten del, og det er i følge NAV ingen ting som tyder på at andelen slike stoler er økende. Langt dårligere kjøreegenskaper selv ved de minste hindringer gjør stolen uaktuell for de fleste. Det er ingen farbar vei å konstruere en utopisk virkelighet som ikke stemmer med funksjonshemmedes behov for nødvendige hjelpemidler for å leve et selvstendig liv og delta i samfunnet.

Vi viser til to vedlegg fra NAV. Notat med statistikk over utlån og bruk av rullestoler samt kopi av epost fra NAV angående bruk av rullestoler..

FN-konvensjonen for mennesker med nedsatt funksjonsevne

I debatten som ligger til grunn for at departementet ønsker å stramme inn funksjonsarealet for personer som benytter rullestol omtales disse som en belastning for øvrige samfunnsborgere. Norske myndigheter ratifiserte den 3. juni 2013 FN-konvensjonen for mennesker med nedsatt

funksjonsevne. Fra det øyeblikk forpliktet Norge seg til å rette seg etter konvensjonens artikler. Mange av punktene i forslaget om endring av byggeforskriftene har konsekvenser som klart bryter med konvensjonen. Det innebærer en ubestridelig innskrenkning av funksjonshemmedes muligheter for å ha et likeverdig liv.

Utdrag fra Artikkel 4 Generelle forpliktelser:

1. *Partene forplikter seg til å sikre og å fremme full gjennomføring av alle menneskerettigheter og grunnleggende friheter for alle mennesker med nedsatt funksjonsevne, uten diskriminering av noe slag på grunn av nedsatt funksjonsevne. For dette formål forplikter partene seg til*
(...)
  - f) *å iverksette eller fremme forskning og utvikling av varer, tjenester, utstyr, bygg, anlegg og opparbeidede uteområder som er universelt utformet i samsvar med definisjonen i artikkel 2 i denne konvensjonen, og som bør forutsette minst mulig tilrettelegging og lavest mulige kostnader for å ivareta de spesielle behovene til en person med nedsatt funksjonsevne, samt å fremme deres tilgjengelighet og bruk, og fremme universell utforming i utviklingen av standarder og retningslinjer,*

Utdrag fra Artikkel 9 Tilgjengelighet:

1. *For at mennesker med nedsatt funksjonsevne skal få et selvstendig liv og kunne delta fullt ut på alle livets områder, skal partene treffe alle hensiktsmessige tiltak for å sikre at mennesker med nedsatt funksjonsevne på lik linje med andre får tilgang til det fysiske miljøet, til transport, til informasjon og kommunikasjon, herunder informasjons- og kommunikasjonsteknologi og –systemer, og til andre tilbud og tjenester som er åpne for eller tilbys allmennheten, både i byene og i distriktene. Disse tiltakene, som også skal inkludere å identifisere og fjerne det som hindrer og vanskeliggjør tilgjengeligheten, skal blant annet gjelde for:*
  - a) *bygninger, veier, transport og andre innendørs og utendørs tilbud, herunder skoler, boliger, helsetjenestens lokaler og arbeidsplasser,*

Utdrag fra Artikkel 19 Retten til et selvstendig liv og til å være en del av samfunnet:

Konvensjonspartene erkjenner at alle mennesker med nedsatt funksjonsevne har samme rett som andre til å leve i samfunnet, med de samme valgmuligheter, og skal treffe effektive og hensiktsmessige tiltak for at mennesker med nedsatt funksjonsevne lettere skal kunne bruke denne rettighet fullt ut, og bli fullt inkludert og delta i samfunnet, blant annet ved å sikre:

- a) *at mennesker med nedsatt funksjonsevne har anledning til å velge bosted, og hvor og med hvem de skal bo, på lik linje med andre, og ikke må bo i en bestemt boform,*

Det er illevarslende for det norske samfunn hvis enkeltaktører i byggenæringen vektles foran forpliktelser Norge overfor FN har påtatt seg å følge.

Om kostnadsdiskusjonen

NHF opplever at noen få men mektige aktører i boligbransjen får lov til å gi tilgjengelighetskravene i TEK10 skylden for en påstått stor økning i byggekostnader og boligpriser. Disse aktørene får lov til å fremstille funksjonshemmede som en belastning for øvrige samfunnsborgere. Dette gjør de til tross for at departementet selv gjennom DIBK har mottatt flere rapporter og beregninger fra kompetente forskere og andre aktører som slår fast at TEK 10 sine krav til tilgjengelig boenhet har minimal virkning på byggekostnadene.

Flere anerkjente institusjoner og fagpersoner både innen forskning, arkitektur og økonomi bekreftet det samme. Vi nevner Arkitektbedriftene i Norge, Norske arkitekters landsforbund, Rådgivende Ingeniørers Forening og Bygganalyse AS. Studier og forskning fra bl.a. Camilla Ryhl fra Statens Byggforskningsinstitutt ved Aalborg Universitet København, SINTEF Byggforsk og NIBR har dokumentert at kostnadsøkningen er svært beskjeden, mens nytten av flere tilgjengelige boliger er stor. Samfunnet vil således være tjent med å beholde dagens tilgjengelighetskrav i TEK.

Kommentarer og svar til punkter i høringsforslaget

NHF sitt primære standpunkt er at tilgjengelighetskravene i TEK 10 ikke må endres. Kravsnivået er nødvendig for at prinsippene om universell utforming og tilgjengelighet skal være gyldig for alle. Vi er bedt om å ta standpunkt til flere endringsforslag. Våre subsidiære synspunkter er som følger:

1. Endringer i krav til tilgjengelighet i boenhet

NHF mener forslagene til endring som presenteres i alternativ B viser en alvorlig nedjustering av politikken for funksjonshemmede i Norge. Det vil, hvis det gjennomføres, bety en alvorlig innskrenking av bevegelseshemmedes muligheter for å leve et likeverdig og selvstendig liv. Vi anser at alternativ A, under visse forutsetninger, vil kunne gi mindre alvorlige konsekvenser for funksjonshemmedes situasjon enn alternativ B.

Kommentarer til alternativ A

Departementets forslag til endring i § 12-2, angir som tilstrekkelig om 50 prosent av boenheter på maksimalt 50 m² BRA med ett eller to rom for varig opphold i bygning oppfyller kravene.

NHF mener dette grepet reduserer takten i utviklingen med å få større andel i boligmarkedet tilgjengelig. Både eldre og unge er potensielle kjøpere og brukere av disse boenhetene, og det er klart at det er behov for større andel av tilgjengelige små boenheter også. Da debatten kom opp etter innføring av TEK 10, var det boenheter på ca. 30 m² som ble løftet fram i media som problematiske. Forutsatt at grensen for BRA settes ned, og at endringer foreslått i alternativ B ikke iverksettes, vil det være lettere å akseptere alternativ A som en unntaksregel.

NHF mener et unntak ikke må gjelde boenheter opp til 50 m², men at ved å sette grensen på 35 m² vil boligprodusentene få det spillerom de trenger. I tillegg må teksten i paragrafen tydeliggjøres. Om alternativ A blir gjeldende har vi følgende forslag til formulering av ny setning i § 12-2:

Det er tilstrekkelig at minst 50 % av boenheter på maksimalt 35 m² BRA med ett eller to rom for varig opphold i bygning, oppfyller kravene.

Kommentarer til alternativ B

Reduksjonsalternativet omfatter alle boliger med krav om tilgjengelig boenhet. Her er det 2 typer lempinger på kravene. Først foreslås kravet til snusirkel senket fra 1,5 m til 1,4 m. I tillegg til dette vil ikke kravene om snusirkel og sideplass ved dør gjelde i mer enn ett rom av hver funksjon. Det er svært alvorlig at man ser ut til å mene at personer som benytter rullestol ikke skal ha tilgjengelighet til alle rom i boligen sin, ikke engang når den er på ett plan. Dette betyr bl.a. at en forelder i rullestol ikke skal ha tilgang til barnas soverom. **Hvis dette forslaget skulle bli gjeldende vil andelen reelt tilgjengelige boliger synke i stedet for å øke.**

Ang endringsforslagene til § 12-7, § 12-8, § 12-9 og § 12-11

I høringsnotatets merknad til forslaget for § 12-7 står det følgende i nest siste avsnitt: *En stor andel av eksisterende tilgjengelige boliger - såkalte livsløpsboliger - er dimensjonert med tilsvarende størrelse på snusirkel på 1,4 m. Endringen vil innebære at det fremdeles vil kunne benyttes elektriske rullestoler for begrenset utendørs bruk. Dette er i tråd med NAVs formidling av rullestoler.*

Her trekkes feil slutning: De såkalte livsløpsboligene som ble aktuelle tidlig på 1980-tallet hadde krav om 140 cm snusirkel. Dimensjonerende faktor den gang var manuelle rullestoler, ikke elektriske.

Det er også grunn til å minne om at 150 cm snuplass ikke var nytt for TEK 10. Allerede fra 2003 ble det i REN Veiledning til teknisk forskrift angitt 150 cm som snuplass for rullestol. Dette er heller ikke et tall som er tatt ut fra luften. ISO 21542 angir målene 1500 mm x 1500 mm eller 1500 mm snusirkeldiameter. Kravet har utgangspunkt i rullestoler for innebruk og begrenset utebruk, slik at personer med funksjonsnedsettelse skal kunne bruke samme hjelpemiddel i ulike situasjoner. Målet er et resultat av drøftinger og observasjoner mellom 80 forskjellige land. Disse stolene er også de mest vanlige som brukes i Norge, viser statistikk fra NAV. Det er også slik at NAVs utvalg i formidling av rullestoler ikke er gjenspeilet i forskningsprosjektet på Gjøvik. En reduksjon av arealet for snusirkel og en regel som ikke gir personer som benytter rullestol atkomst til alle rom på samme plan, vil derfor hindre mange brukere av den mest vanlige rullestoltypen fra å kunne bruke boliger som bygges med disse krav. Retten til ikke å bli diskriminert er garantert av FN-konvensjonen og DTL, og kan dermed bli krenket hvis eksisterende regelverk endres.

Konklusjon: NHF avviser på det sterkeste endringsforslagene for § 12-7, § 12-8, § 12-9 og § 12-11. Snusirkel på 1,5 m må opprettholdes og tilgjengelighet til alle rom og balkonger/terrasser/uteplasser for boenheten må opprettholdes.

Ang endringsforslag for § 12-15 Dør, port mv.

Som en følge av vår avvisning av endringsforslag for ovenstående paragrafer, avviser vi differensieringen mellom hvilken dør det skal kreves sideplass til og ikke. Det er viktig å ha tilstrekkelig plass ved siden av en dør.

Når det gjelder forsering av dør i bolig ser vi at total bredde på plassen foran døren kan være enda viktigere enn bredde på sideplassen. I en gitt situasjon hvor fri bredde foran dør er minst 1,5 m og plassering av dør er vanskelig, kan det være mulig å gå ned til 40 cm sideplass, beregnet fra dørvrider.

2. Forslag til endring av krav til uteareal

Departementet forslår å fjerne kravet om universell utforming av felles uteareal for større boligområder i § 8-2 bokstav b, samt endre kravet om stigningsforhold for gangatkomst til byggverk, jf. § 8-6. Videre foreslås endring i krav til stigning på rampe jf. § 12-18.

§ 8-2 Uteareal med krav om universell utforming

NHF er kjent med at den norske topografi byr på utfordringer når det gjelder stigning på atkomstveier, og at det i enkelte tilfeller er vanskelig å oppnå stigningsforhold 1:20. Det er likevel ikke grunn til generelt å redusere brukbarheten på alle stigninger som har med bolig å gjøre.

Angjeldende § 8-2, bokstav b, antar vi at den største utfordringen med kravet om universell utforming av uteareal for større boligområde er gangatkomstene mellom uteoppholdsarealene, og ikke det enkelte uteoppholdsareal. Vi mener at trinnfrihet må være et minimumskrav også i bratt og utfordrende terreng. Hvis forslaget om endring av § 8-2 blir gjennomført ber vi om en samtidig endring i § 8-4, fordi:

NHF mener det vil være viktig å sette bokstavene a og d som står under § 8-4, femte ledd, som generelle krav og dermed flytte dem til tredje ledd. Det vil sikre at personer som benytter rullator eller rullestol og som i en utfordrende atkomstsituasjon likevel får bistand til å komme seg til uteplassen for å være sammen med familie eller venner, faktisk har mulighet til å oppholde seg på

grillplassen, sittegruppen eller hva det nå måtte være. Dette vil også sikre at barnevogn kan plasseres trygt ved et uteoppholdsareal. Forslaget innebærer ikke kostnadsøkninger, det krever bare god planlegging. Vi har følgende forslag til endring for denne paragrafen: *(omplassert tekst er uthevet)*

§ 8-4. Uteoppholdsareal

(1) Uteoppholdsareal skal etter sin funksjon være egnet for rekreasjon, lek og aktiviteter for ulike aldersgrupper.

(2) Uteoppholdsareal skal plasseres og utformes slik at god kvalitet oppnås, herunder i forhold til sol- og lysforhold, støy- og annen miljøbelastning.

(3) Uteoppholdsareal skal utformes slik at fare for personer unngås. Lekearealer skal avskjermes mot trafikk. Nivåforskjeller skal sikres slik at fallskader forebygges. **Opparbeidet areal avsatt til lek og rekreasjon skal ha et horisontalt felt med fast dekke på minimum 1,6 m x 1,6 m som muliggjør deltakelse og likestilt bruk. Det skal være plass for rullestol der det anlegges sitteplasser.**

(4) Byggverk skal etter sin funksjon ha tilstrekkelig uteoppholdsareal.

(5) For uteoppholdsareal med krav om universell utforming gjelder i tillegg følgende:

- a. Opparbeidet utendørs nivåforskjell skal være sikret og/eller merket visuelt og taktilt.
- b. Stolper, rekkverk mv. skal ha synlig kontrast til omgivelsene.
- c. Opparbeidet badeplass skal være utstyrt eller utformet slik at det er lett å komme ned i og opp av vannet.

§ 8-6 Gangatkomst til byggverk, samt § 12-18 Rampe

Det foreslås å endre kravet til stigning i gangatkomst til bolig og for rampe tilknyttet bygning med boenhet fra 1:20 til 1:15. I tillegg foreslås at kravet til hvilplanetets størrelse endres fra 1,6 x 1,6 til et lengdekrav (dybde) på 1,5 m.

NHF er sterkt i mot at stigningsforhold for bolig foreslås endret fra 1:20 til 1:15. Om dette gjennomføres vil hverdagen bli vanskeligere og mer slitsom for mange funksjonshemmede. Det er viktig å være oppmerksom på at stigning 1:20 ikke ble innført med TEK 10. Fra midten av 80-tallet har 1:20 vært hovedregel, men unntak opp til 1:12 for kortere strekning. **Eksempelvis er dette å finne i «rett og slett» - veiledning til Byggeforskrift 1987.**

At stigningskrav til gangatkomst i terreng i enkelte tilfeller kan være utfordrende er en årsak det kan ligge logikk i. Men ramper derimot, som mest er brukt til å oppta nivåforskjeller inne i eller inntil bygninger, finnes det ingen god grunn til å endre eller gi unntak for. Ved å redusere stigningskravet for ramper i eller inntil bolig gis det mindre insentiver til å lage minst mulig nivåforskjeller. Om kravet faktisk endres til 1:15 må det ikke herske tvil om at stigninger konsekvent vil bli utført på 1:15 og dermed bli tyngre å forsere. Dermed vil det også ligge til rette for større nivåforskjeller innenfor samme areal. Dette vil igjen gjøre det vanskeligere for funksjonshemmede som faktisk er avhengig av minst mulig stigning.

NHF anmoder på det sterkeste, med bakgrunn i dette om at § 12-18 Ramper ikke blir gjenstand for endring.

3. Andre endringsforslag

§ 11-13 Utgang fra branncelle

NHF er bekymret for bevegelseshemmedes muligheter for rømning fra bygg med mange etasjer. Vi frykter at det i mange tilfeller er mangelfullt når det gjelder gode organisatoriske tiltak og at rømningsveiene i praksis ofte kan være lite egnet for assistert evakuering.

Det foreslås i endringsforslaget å godkjenne at man først skal bevege seg en etasje ned i bygget før man kommer til en rømningsvei som leder ut. Muligheten blir dermed stor for at personer med nedsatt bevegelsesevne som eventuelt befinner seg på øverste plan blir stående igjen der oppe og lett kan bli glemt i evakueringssituasjonen.

NHF mener automatisk slukkeanlegg alene ikke er god nok grunn til å gi anledning til å evakuere fra underliggende etasje. Det er selvfølgelig bra med automatisk slukkeanlegg/overrislingsanlegg som øker rømningstiden betydelig. Men i enkelte raske og eksplosjonsartede branner vil et slikt anlegg likevel ikke bremse nok på brannens utvikling.

Vi mener det i forskriften må settes særlige og tydelige krav til utarbeidelse av rømningsplaner, branninstrukser, hjelpemidler til assistert evakuering og til stedlige rutiner før rømning fra underliggende etasje kan godkjennes. Dette må foreligge før brukstillatelse gis.

§ 12-15 Dør, port mv.:

Forslaget gjelder endring av krav til åpningskraft for dør, fra 20 N til 30 N. Endringen vil omfatte byggverk for publikum, arbeidsbygning og bolig.

NHF mener at åpningskraften ikke kan justeres opp med så mye som 50 %. Hvis Norge legger seg på samme nivå som ISO 21542, nemlig 25 N, vil kraftens maksnivå være økt med 25 %. Høyere enn det vil ikke være forsvarlig.

Angående § 12-20 Vindu og andre glassfelt og påfølgende redaksjonelle endringer, så har vi ikke kommentarer til det.

Med dette avsluttes vår høringsuttalelse. Vi forventer, som en organisasjon med høy kompetanse både på rullestoler, funksjonshemmedes faktiske forhold og på politiske føringer for funksjonshemmede, at våre merknader og argumenter leses nøye og blir høyt vektlagt.

Med hilsen
Norges Handikapforbund (NHF) Øst

Arild Karlsen
Fungerende regionleder

Hanne Grimstvedt
Regionkontorleder

// NOTAT

Til: Norges Handikapforbund //
 Fra: // Kontor for brukeranskaffelser
 Dato: 14.02.14

Notat om elektriske rullestoler på det norske markedet

Herved følger en orientering om elektriske rullestoler på det norske markedet, dimensjonene på rullestolene og hvilke brukerbehov de ulike typene rullestoler dekker. NAV inngår sentrale rammeavtaler på rullestoler for alle NAV Hjelpemiddelsentraler og har derfor oversikt over kjøpet av rullestoler.

Elektriske rullestoler er inndelt etter følgende bruksområder:

- A – Innendørs bruk
- B - Begrenset utendørs bruk, dvs. både for innendørs og utendørs bruk
- C – Utendørs bruk

Kravene til ytre mål og egenskaper er differensiert mellom de ulike typene rullestoler. Kravene fremkommer av produktstandarden for elektriske rullestoler, NS-EN 12184. Standarden er europeisk og kravene er derfor de samme i hele EU- området. Alle elektriske rullestoler som er på avtale med NAV oppfyller kravene i produktstandarden for elektriske rullestoler.

Kravene til dimensjoner for elektriske rullestoler er som følger:

	A. Innendørs bruk	B. Begrenset utendørs bruk
Total lengde maksimum	120 cm	140 cm
Total bredde	70 cm	70 cm
Snuradius	100 cm	140 cm
Svingdiameter	130 cm	180 cm

Kommentar til tabellen:**ARBEIDS OG VELFERDSETATEN//ØKONOMIAVDELINGEN//ANSKAFFELSESEKSEKSJONEN**

Postadresse: Postboks 5, St. Olavs plass // 0130 OSLO

Besøksadresse: Økernveien 94 // 0579 Oslo
 Tel: 21 07 00 00 // Faks: 21 07 00 01

Svingdiameter

Svingdiameter måles ved at rullestolen Vender/snur 180 grader med én rygging.

Når svingdiameteren blir prøvet er fotstøttene (fotplatene) først innstilt slik at de er 50 mm over bakken (eller så lavt som mulig for de rullestolene som ikke har fotstøtter/fotplater som kan gå så lavt ned).

Vinkelen mellom beinstøttene og setet skal være 90 grader eller så nære 90 grader som mulig. Ryggstøttet skal være i vertikal posisjon.

Rullestoler for kun utendørs bruk er holdt utenfor i dette notatet fordi de ikke skal brukes innendørs.

I perioden mars 2011 til mars 2012 fordelte kjøpet av elektriske rullestoler seg slik:

A - for innendørs bruk - 504 rullestoler

B - for begrenset utendørs bruk - 1659 rullestoler

I perioden mars 2012 til mars 2013 fordelte kjøpet av elektriske rullestoler seg slik:

A - for innendørs bruk 506 rullestoler

B - for begrenset utendørs bruk - 1760 rullestoler

Som det fremkommer av kjøpstallene kjøpes det tre ganger så mange elektriske rullestoler for begrenset utendørsbruk som for innendørs bruk. Dette mønsteret har vært stabilt gjennom flere år.

Langt flere brukerbehov er dekket av rullestoler for begrenset utendørs bruk enn av rullestoler for innendørs bruk. Dette forklarer kjøpsmønsteret.

Elektriske rullestoler for innendørs bruk er tilnærmet arbeidsstoler med elektrisk fremdrift. Dette innebærer at de har begrensende muligheter for tilpasninger av sitteenheten og av styresystemene. Brukerne kan flytte seg over til og bruke andre hjelpemidler utendørs og de har ikke behov for store individuelle tilpasninger av sitteenheten og styresystemet. Rullestolene tar bare 1,5 cm hinder og dette innebærer at de har problemer med å forsure en terskeleliminator eller en verandaterskel.

Elektriske rullestoler for begrenset utendørs bruk har gode tilpasningsmuligheter i sitteenheten og i styresystemene, for eksempel kan de utrustes med hake- eller nakkestyring. De har kjøreegenskaper slik at de både kan brukes inne og ute og de kan brukes som sete i kjøretøy. Disse rullestolene dekker behovet til de mest funksjonshemmede brukerne, de som ikke kan forflytte seg over til andre rullestoler slik at de kan bruke en rullestol inne og en annen ute.

Det er i hovedsak er rullestoler for begrenset utendørs bruk som dekker behovet til de fleste og mest funksjonshemmede.

Vedlegg 2

Følger høringsvar til endringsforslag for TEK 10

Fra: Limandvik, Gunn [<mailto:Gunn.Limandvik@nav.no>]

Sendt: 4. september 2014 13:41

Til: Guri Henriksen

Emne: El rullestoler igjen

Hei,

Statistikken du fikk for kontraktsåret 2012 -2013 er brukt i det jeg skriver her også. Så du kan bruke de eksakte tallene fra statistikken.

Jeg viser til henvendelsen og kan svare følgende:

- Elektriske rullestoler med motorisert styring for begrenset utendørs bruk (kombi) er helt klart den typen rullestoler som dekker de fleste brukerbehov. Dette fremkommer klart av statistikkene over hvilke rullestoler NAV har kjøpt. Vi viser til statistikken fra kontraktsåret 2012 -2013 der NAV har kjøpt over 1700 rullestoler for begrenset utendørsbruk og 600 rullestoler for utendørsbruk og i overkant av 500 for innendørs bruk.
- NAV kan tilbakevise at det er en klar trend på at etterspørselen etter begrenset utendørs bruk (kombi) med senterdrift er økende. Av de over 1700 rullestoler for begrenset utendørsbruk som er kjøpt i kontraktsåret 2012 -2013 var 166 rullestoler med senterdrift. Det er ikke indikasjoner på at det er en sterkt økende etterspørsel etter denne typen rullestoler. Kjøremåten senterdrift har den fordel at den snur på mindre plass, men den ulempen at den tar hinder på en dårligere (hardere) måte enn forhjulsdrevne rullestoler. Den har også noe andre kjøreegenskaper enn forhjuls og bakhjulsdrevne rullestoler ved at den noe lettere graver seg ned f. eks ved kjøring på grus. Brukere som kjører mest inne og i utendørs omgivelser som ikke er så krevende kan bruke senterdreven rullestoler. Rullestoler med forhjulsdrift eller bakhjulsdrift er mer etterspurt fordi de er bedre egnet når brukerne bor i områder der rullestolskjøring krever en del hindertaking og kjøring på ujevnt underlag.
- Det er ikke en trend at det er blitt vanligere å bruke to rullestoler, en for innendørs bruk og en for utendørsbruk. Dette fremkommer av statistikken for kontraktsåret 2012 -2013. NAV har kjøpt i overkant av 600 rullestoler for utendørsbruk og i overkant av 500 for innendørs bruk. Fordelingen mellom rullestoler for utendørs bruk, begrenset utendørsbruk og innendørs bruk har vært stabil over flere kontraktsperioder. Det er ingen tendens til økt bruk av en ren innendørs rullestol og en ren utendørs bruk rullestol. Det er heller ikke blitt å bruke to kombi rullestoler, en lite plasskrevende inne og en med bedre kjøreegenskaper ute. Brukeren av kombirullestolene har behov for en rullestol som fungerer godt både innendørs og utendørs fordi de ikke kan forflytte seg mellom flere rullestoler og fordi det kan kreve for mye plass å ha to rullestoler.
- Valg av rullestol skjer på bakgrunn av de samlede behovene brukerne har både til sittekomfort, og de samlede kjøreegenskapene rullestolen har i de omgivelsene brukeren ferdes.

Gunn Limandvik

Seniorrådgiver// Kontor for brukeranskaffelser // Anskaffelsesseksjonen

NAV // Arbeids- og velferdsdirektoratet

Telefon: 21 07 09 64 / 909 61 998 // E-post: Gunn.Limandvik@nav.no